

KONUK YAZAR

TEK'in özelleştirilmesi

GÜNEY DİNÇ

Seçimlerin hemen ardından aralarında İzmir'in de bulunduğu 8 kentin elektrik birimlerini özelleştiren Bakanlar Kurulu Kararı'nın 25 Ekim 1991 günlü Resmi Gazetece yayımlanması, yoğun tepkilerle karşılandı. Gerçekten seçmen desteğini yitirmiş bir iktidarın, giderayak otuz yıl süreli sözleşmelerle geleceğe ipotek koyması hiçbir gerekçeyle açıklanamaz. Bu tutum, çoğulcu demokrasinin gelenekleriyle de bağdaşmamaktadır.

Sekiz ilin elektriğinin beş özel kuruluşa devredilmesiyle patlak yeren tartışma, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı'nın, bu şirketlerin yöneticileriyle yakınlığı üzerinde odaklaşıyor. ANAP'lı bakan da suçlamaları yanıtlarken, "örneğin İzmir'in elektrik işini alan şirket yöneticilerini hiç tanımadığımı" söylüyor. Alışılacağı düzeyde götürülen tartışmalar sırasında, ilginçtir ki günümüze değin kimse, yasada ve yönetmeliklerde yer alan "görevlendirme" sözcüğünün anlamı ve kapsamı üzerinde durmadı.

"Görevlendirme", ne demektir? Serbest yarışma koşullarının egemen olduğu savlanan bir toplumda, devlet, özel kuruluşlara "görev" verebilir mi? Gerçekte olayın çözümü, bu sözcükte düğümleniyor. Görev, üstün, asta buyuracağı tek yanlı yükümlülüktür, işte yutturmaca buradan başlıyor. Özel girişimciler, "görev olsun" diye değil, para kazanmak için çalışırlar. TEK'i parça parça özelleştirmeyi amaçlayan yasadaki "görevlendirme" sözcüğü, her türlü kamusal denetimi etkisiz duruma getiriyor, ipleri elinde tutan iktidar, kimi görevlendirince kendisi karar veriyor. Sözleşme koşullarını dilediğince belirliyor. İhalesi, yarışması olmayan bu işlemlerden pay alabilmek için yöneticilere yakın olmak, en azından onlara ulaşabilmek, "görevlendirilmenin" temel koşuludur. Yoksa yetkililer nereden bilecekler, falanca kentte bir elektrik dağıtım şirketinin kurulduğunu? Eğer önceden "görevlendirilme"

sözü almamışlarsa, yatırımcılar neden şirket kurmak için bir dolu harcama ve uğraş içine girsinler? Somut durum ortada. TEK elektrik üretecek, akım daha önce kurulan iletim ağları ile evimize, işyerimize kadar ulaşacak, özel kuruluş ise sayaçları okuyup tükettiğimiz elektriğin bedelini alacak. Kaba çizgileriyle yapılacak iş bu kadar yalın.

Sözleşme; elektriği, alınıp satılan, sıkça el değiştiren bir "meta" durumuna getiriyor. Görevlendirilen şirketler, birbirleriyle elektrik alışverişi yapacaklar, TEK'ten aldıkları akımı birkaç kez el değiştirdikten sonra yine TEK'e satabilecekler. Böylece devletin santrallerinde üretilen, kamunun kurduğu tellerden akıp giden, depolanma olanaksızlığı nedeniyle günü gününe tüketilmesi gereken akım, kâğıt üzerinde el değiştirerek ayrıcalıklı sofralarda titreşen sırça kadehlere dökülecek. Elbette bu haksız kazançların bedelini elektriği tüketenler ödeyecek.

Bir de çalışanların sorunları var. 657 sayılı yasa kapsamındaki devlet memurları, sözleşmeli personel, işçiler bir sabah gözlerini açtıkları zaman, kendilerine sorulmadan özel şirketin buyruğu altına girdiklerini görüyorlar. Emekli aylık ve ikramiyeleri, kıdem tazminatları, çalışma ve iş güvenceleri ne olacak? Devlet memuru, bu niteliğini sürdürerek bir özel işverenin hizmetinde çalışabilir mi?

Özelleştirme yanlısı olsa bile, yeni iktidarın önce şu seçimi yapması gerekiyor. TEK dağıtılıp parçalanmalı mı? Yapım-üretimden başlayarak, dağıtım-satış aşamasına kadar dışa bağımlı ve bölük pörçük bir elektrik sektörünün ülke ekonomisine neler kazandırıp neler kaybettireceğini tartışmaya bile gerek yok. Kapitalizmin uygulandığı pek çok ülkede ekonominin kan damarları olan elektrik hizmetleri kamunun öncülüğünde ve tek elde toplanmıştır. Fransa'da EDF, İngiltere'de CGBE, İtalya'da ENEL bunun somut örnekleridir. (*)

Süleyman Demirel, önceki başbakanlığı döneminde kendi kurduğu elektrik tekelini kaldırıp TEK'i parçalayacak mı?

Eğer "özelleştirmeye devam" diyeceklerse, ANAP'ı hiç eleştirmesinler. Hukuksal üst yapısı kurulmuş, paylaşılacak altyapısı hazır, bölünüp dağıtılmayı bekleyen bir kurum var sofralarında. Gerisi kimin, kimlerin "görevlendirileceğine" kalıyor. İşin bu yanı bizi hiç ilgilendirmiyor. Çünkü değişen bir şey olmayacak.